

La globalització i els seus efectes sobre la nostra relació amb el territori

Domenico Di Siena

L'auge dels processos de globalització, i en general, el creixent poder de l'ecosistema financer sobre les dinàmiques vitals dels territoris, ha reduït la capacitat de la majoria de les persones d'entendre's com a protagonistes d'una realitat que es percep allunyada de la seva quotidianitat. La societat occidental gradualment ha anat oblidant la seva dimensió situada i condicionada pel context físic, i ha mutat la seva manera d'habitar, en la seva essència més social, relacional, econòmica i política.

El desenvolupament de la globalització, la internacionalització de les empreses i de les economies, la mundialització dels mercats, la rapidesa en la transmissió de la informació i dels coneixements, la mobilitat de les persones, del capital, dels béns i serveis, han fet que visquem en un món dominat per una sèrie de fluxos que han desplaçat els característics llocs que ens servien de referent. La globalització comporta contínues deslocalitzacions i relocalitzacions de les activitats econòmiques, i es crea un nou ordre i sistema mundial. Els escenaris econòmics, socials, culturals i polítics es transformen, ràpidament i radicalment.

Francisco Javier Gómez Piñeiro (2006)

La globalització gradualment ha deslligat la nostra vida del dia a dia de la nostra re-

alitat més propera, el present i el futur de la qual depenen de les decisions de poques persones.

Com hem arribat a aquesta estranya condició d'habitants "sense territorialitat"?

Convé reflexionar sobre tres elements o dimensions: el consum, la lleugeresa i la velocitat.

El consum

Al principi dels anys setanta el periodista i escriptor italià Pier Paolo Pasolini, ja denunciava el que va descriure com el nou totalitarisme generat per la societat del consum. Explicava que, darrere d'una aparent llibertat absoluta, s'amagava una voluntat totalitzadora i subtil d'homologació sense precedents en la història.

Cap centralisme feixista ha aconseguit fer el que ha fet el centralisme de la civilització del consum. El feixisme va proposar un model, reaccionari i monumental, però va seguir sent una lletra morta. Les diverses cultures especials (camperoles, subproletàries, obreres) van seguir impertorbables d'acord amb els seus models antics: la repressió es va limitar a obtenir la seva adhesió en paraula. Avui, per contra, l'adhesió als models imposats pel Centre és incondicional.

Pier Paolo Pasolini (1973)

Pasolini estava especialment preocupat per l'empobriment cultural generat per la globalització, i la deterioració de la nostra relació amb la realitat local en favor d'aquesta homologació, associada a una "nova realitat" globalitzada basada en el consum.

Aquest estil de vida global emfatitza la llibertat i la independència individual i dona peu a un procés pel qual les persones perden el contacte amb els seus propis veïns, preocupats abans que res per guanyar els diners que els permeten aconseguir, a través del consum, aquesta nova "llibertat" i "independència". Com a resultat, el benestar comença a entendre's deslligat de la nostra pertinença a una comunitat o territori. Tot sembla dependre dels nostres recursos econòmics i molt menys de la nostra capacitat de col·laborar i relacionar-nos amb veïns.

La lleugeresa

L'evolució tecnològica i els nous ecosistemes de comunicació digital, juntament amb la transformació de l'economia global i del món del treball, ens han permès generar una ruptura de les barreres físiques i dels límits espacials. Avui el territori "pesa" molt menys que fa 50 anys.

En aquest context es desenvolupa una nova condició de lleugeresa respecte a la nostra capacitat de moviment que ens allunya cada vegada més dels territoris que habitem.

Amb el mercat del treball, que cada vegada demana més flexibilitat, i les noves tecnologies, que expandeixen la nostra capacitat de desenvolupar i mantenir relacions socials fins i tot a molts quilòmetres de distància, creix la nostra predisposició a moure'ns i a evitar qualsevol tipus d'arrelament a un territori.

Ens sentim més lleugers i vivim en una realitat desterritorialitzada.

Hem renunciat a implicar-nos en projectes locals i hem perdut qualsevol relació amb grups socials locals. També ens hem despullat de qualsevol responsabilitat directa en les dinàmiques de gestió del territori, aprofitant les infraestructures democràtiques que ens permeten delegar en l'administració pública i en les empreses privades.

Ens sentim més lleugers i vivim en una realitat desterritorialitzada.

La velocitat

El nostre ritme de vida, així com la velocitat de les transformacions econòmiques i socials, condiciona la nostra percepció de

la realitat. Ens hem acostumat i adaptat a una condició en constant mutació. Ens mudem d'una ciutat a l'altra, gairebé sense pensar-hi, igual que passem ràpidament d'una fase a una altra del nostre cycle vital.

Paul Virilio, els anys noranta, parlant dels efectes del progrés, concretament del ciberespai, reflexionava sobre la velocitat i el concepte de temps real i temps únic, entenent-lo com la destrucció definitiva de l'espai real: una espècie de dominació de la dimensió temporal sobre la dimensió física. "Si el temps és diners, llavors la velocitat és poder", deia.

El progrés ens ha canviat el barri pel veïnatge universal.

La paraula globalització és una farsa. No hi ha globalització, només hi ha virtualització. El que està sent globalitzat efectivament és el temps.

[...] Per primera vegada la història es revelarà dins d'un sistema de temps únic: el temps global. Fins ara la història ha tingut lloc dins de temps locals, estructures locals, regions i nacions. Però ara, en certa manera, la globalització i la virtualització estan inaugurant un temps universal que prefigura una nova forma de tirania.

[...] D'aquesta manera, veiem, d'una banda, el temps real substituint l'espai real. D'altra banda, tenim el temps global, que pertany al multimèdia, al ciberespai, dominant increïblement l'estructura del temps local de les nostres ciutats, els nostres veïnatsges.

Paul Virilio (1993)

El progrés ens ha canviat el barri pel veïnatge universal.

Identitat social, treball i territori

Els processos de producció, estiguin relacionats amb el coneixement, amb els serveis o amb béns materials, s'han estructurat seguint una lògica global en detriment de qualsevol altra condició o necessitat local.

Pierre Lévy els anys noranta ens parlava dels efectes de la globalització sobre el desenvolupament de la nostra identitat social i la seva relació amb el treball i el territori. Per a això va introduir el concepte d'espai antropològic, entès com l'espai dels fluxos de les mercaderies, on les activitats fonamentals es poden agrupar en tres grans categories: producció, transacció i comunicació. Segons Lévy, en aquest ecosistema la identitat de cadascú està directament condicionada pel paper professional que cobreix en una d'aquestes tres categories. Per tant, la nostra identitat social es defineix en gran manera en funció de la nostra feina, que en la majoria

ria dels casos és una feina assalariada i que, per tant, depèn fortament de mecanismes econòmics sobre els quals a la majoria de les persones mai se'ls demana l'opinió.

El resultat, una vegada més, és un desarrelament de la nostra identitat social de la realitat dels nostres territoris, al servei d'un mecanisme economicoproductiu globalitzat.

Consum, lleugeresa i velocitat, no obstant això, tenen una altra lectura quan els analitzem des d'una perspectiva centrada en la producció i l'intercanvi de coneixement. La velocitat i la facilitat amb la qual avui intercanviem informacions, juntament amb l'eliminació dels intermediaris, ens permeten experimentar amb processos d'intel·ligència col·lectiva. Les implicacions socials són enormes, ja que promouen un canvi en la definició i la percepció de la identitat personal, que esdevé directament lligada al coneixement que té cada persona.

Les identitats es converteixen llavors en identitats de coneixement. Les conseqüències ètiques d'aquesta nova institució de la subjectivitat són immenses: qui és l'altre? És algú que sap. I que sap, a més, coses que jo no sé. L'altre ja no és un ésser horrible, amenaçador: com jo, ignora molt i domina certs coneixements.

Pierre Lévy (1994)

Segons Lévy, estem promovent un nou espai del coneixement que s'activa gràcies a

l'experimentació de noves relacions humanes basades en la valorització dels seus coneixements i les seves competències, sense la necessitat de recórrer a una classificació imposada per la pertinença a una determinada categoria social, professional o econòmica.

Emergeixen pràctiques que promouen una nova condició de vida on les activitats quotidianes tornen a estar relacionades amb les dinàmiques que caracteritzen la identitat dels llocs que habitem.

Intel·ligència col·lectiva situada

Avui podem ampliar el concepte d'espai del coneixement amb *ambient intelligence* o ecosistema de sinergia, que descriu un context local (ambient) caracteritzat per la seva capacitat de connexió constant entre l'espai, el temps, les persones i la capa d'informació (dimensió digital). Concretament aquest tipus d'"ambient" promou l'intercanvi d'informació i coneixement i la trobada entre les persones, cosa que facilita la creació de sinergies que es materialitzen en

projectes col·laboratius amb impacte local. El resultat d'això són dinàmiques d'intel·ligència col·lectiva situada, on els habitants d'un territori, en connexió constant, s'autoorganitzen per activar processos de transformació i gestió, basats en la col·laboració, la inclusivitat i la transparència. Emergeix una nova ciutadania que torna a cuidar el seu territori començant per les relacions locals, per les persones, els interessos comuns i el bé comú, fora dels partidismes i de les regles imposades pel mercat.

S'aprofita el coneixement global per activar processos col·lectius, fortament localitzats i condicionats per les realitats locals.

Conclusió

Hem vist com la globalització ha normalitzat un model de vida que fonamentalment està allunyat de les realitats locals. Factors com el consum, la lleugeresa i la velocitat han contribuït a deslligar el nostre estil de vida i model de benestar de la pertinença a un territori i una comunitat local. Tot sembla que depèn de la nostra capacitat econò-

mica i molt menys de la nostra capacitat de col·laborar i relacionar-nos amb veïns. No obstant això, els últims anys estan emergint pràctiques que promouen una nova condició de vida on les activitats quotidianes tornen a estar relacionades amb les dinàmiques que caracteritzen la identitat dels llocs que habitem. Comencem a redescobrir el territori i les comunitats de les quals formem part, i generem nous ecosistemes de sinergia on l'espai, el temps, les persones i la capa d'informació queden connectats contínuament.

Emergeix un nou procés de “glocalització” on la valorització de la dimensió local es produeix sense oblidar els avantatges d'estar “connectats” constantment amb fenòmens i dinàmiques més globals. Parlem, en definitiva, de processos d'intel·ligència col·lectiva situada, que aprofiten el coneixement global per activar processos col·lectius, fortament localitzats i condicionats per les realitats locals. **Q**

Bibliografia

- AGUILAR GARCÍA, Teresa. *Ontología Cyborg: El cuerpo en la nueva sociedad tecnológica*. Barcelona: Editorial Gedisa, 2009.
- GÓMEZ PIÑEIRO, Francisco Javier. “Análisis y debates sobre territorios en la sociedad del conocimiento y de las redes”. *Lurralde: Investigación y Espacio*, núm. 29. Donosti - Sant Sebastià: Institut Geogràfic Basc (Ingeba), 2006 [en línia]. <<http://www.ingeba.org/lurralde/lurranet/lur29/29gomez/29gomez.htm>> [consulta: 2 agost 2017].
- LÉVY, Pierre. *L'intelligence collective. Pour une anthropologie du cyberspace*. París: La Découverte (Essais), 1994.
- PASOLINI, Pier Paolo. *Scritti Corsari*. Milà: Aldo Garzanti Editore, 1975.
- VIRILIO, Paul. *L'art du moteur*. París: Editions Galilée, 1993.

CITA ARTICLE

DI SIENA, Domenico. “La globalització i els seus efectes sobre la nostra relació amb el territori”. *Quaderns d'Educació Social*. Col·legi d'Educadores i Educadors Socials de Catalunya. Núm. 19 (novembre 2017), p. 42-47.

RESUM

La globalització ha normalitzat un model de vida allunyat de la dimensió local, fet que ha generat un desarrelament de la nostra identitat social de la realitat dels territoris. La promoció de nous espais del coneixement, juntament amb dinàmiques d'intel·ligència col·lectiva situada, fa emergir una inversió de tendència.

Paraules clau: globalització, territori, intel·ligència col·lectiva situada

ABSTRACT

Globalization has normalized a model of life far removed from the local dimension, and has generated an uprooting of social identity from the reality of the territories. The promotion of new spaces of knowledge together with the dynamics of located collective intelligence has helped this trend to reverse.

Keywords: globalization, territory, located collective intelligence